

tel.: (048)776-04-42,
kinandr44@ukr.net

METAPHORICAL INTEGRATION OF THE PRECEDENT NAMES AND MYTHONYMS WITH THE SUPERCONCEPT *MAN*

The article deals with the problem of metaphorical integration of the precedent names and mythonyms of different sphere concepts with the superconcept MAN (on the material of person namings in modern Ukrainian sociodialects). The connection occurs through interference of the recipient and donor zones. The research of person namings of this type foregrounds the high frequency of their use in different sociodialectal spheres. Among the units under investigation there prevail diffuse-metaphorical and gestalt varieties of associative and term motivation. Basic donor zones: „cinema”, „making of animated cartoon”, „literature”, „politics”, „ancient mythology”. It foregrounds high availability in understanding by the recipients different levels that will realize both „naive” and „scientific” worldview. Sociolect and colloquial discourses contain fairly large material for such namings, which gives wide opportunities to researches in this direction.

Key words: the precedent name, mythonym, donor zone, recipient zone, diffuse-metaphorical variety of motivation, gestalt variety of motivation, superconcept, sociodialect.

Надійшла до редакції 5.10.2016 р.

УДК 811.161.2'373.7:070(477)

Г. Ю. Касім,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри загального та слов'янського мовознавства
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар 24 / 26, м. Одеса, 65058, Україна,
тел. : (048)776-04-42,
movoznavstvo98@gmail.com

ВЖИВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО ПРЕЦЕДЕНТНИХ КРИЛАТИХ ВИСЛОВІВ ТА ЦИТАТ У СУЧАСНИХ МАС-МЕДІА УКРАЇНИ

В статті розглядається вживання національно прецедентних інтертекстуальних одиниць (ІО) – крилатих висловів та цитат – в сучасних мас-медіа України. Актуальність дослідження зумовлена дуже активним вживанням ІО в сучасних українських публіцистичних текстах. Метою статті є аналіз функціонування ІО українського походження (етноспецифічних), використовуваних в ЗМІ України протягом 2012–2016 рр. Об'єктом дослідження є специфічно українські ІО, а його предметом – встановлення походження та семантики зазначених мовних одиниць, а також наявності чи відсутності трансформацій цих ІО.

Ключові слова: мас-медіа, інтертекстуальність, крилаті вислови, цитати, національно прецедентні феномени.

Активне вживання в текстах сучасних мас-медіа численних інтертекстуальних одиниць (далі – ІО), передусім цитат і крилатих висловів, зумовлює *актуальність* дослідження зазначених явищ, що були предметом уваги низки українських та зарубіжних лінгвістів.

Об'єктом дослідження у пропонованій статті є такий різновид прецедентних феноменів, як національно прецедентні висловлювання – цитати й крилаті вислови, що походять з українськомовних текстів, прецедентних для української культури, і відповідно є прецедентними для української мовнокультурної спільноти. **Предметом** аналізу є функціонування їх у сучасних ЗМІ. **Метою** аналізу є встановлення особливостей вживання етноспецифічних інтертекстуальних одиниць у сучасних мас-медіа України, *завданнями* – встановлення корпусу національно прецедентних висловлювань, їх походження, семантики, а також виявлення наявності чи відсутності їхніх трансформацій у публіцистичному дискурсі.

Дослідники зазначають, що прецедентні феномени (до яких належать зокрема й інтертекстуальні одиниці, в т. ч.

цитати й крилаті вислови) можуть мати різний ступінь прецедентності. Так, у публікаціях В. В. Красних, Г. Г. Слишкіна пропонується виділяти в залежності від обсягу людської спільноти, яка вживає певний прецедентний феномен, глобально прецедентні (відомі різним етносам), національно прецедентні (вживані в межах певної етнічної спільноти) та соціумно прецедентні (вживані в межах певних соціальних, професійних, вікових та ін. груп), див. [2]. Матеріалом нашого дослідження стали крилаті вислови та цитати, що походять з українськомовних текстів, які є прецедентними для українського етносу. Тобто аналізуватимемо національно прецедентні Ю. Між такими Ю, як крилаті вислови та цитати, наявні зв'язок та схожість; водночас ці види Ю прийнято розмежовувати. Як зазначає В. Хлебда, „cytat zawsze poprzedza skrzydlate słowo” [5, с. 25], тобто крилатий вислів проходить стадію, коли він перебуває у статусі цитати. Проте, на думку С. Г. Шулежкової, цитата, будучи неоднослівним утворенням, що має чіткий зв'язок з конкретним авторським текстом, для того, щоб перетворитися на крилатий вислів, має набути ще й таких рис, властивих крилатим висловам, як відтворюваність, стійкість компонентів та граматичної структури (що не виключає певного варіювання), а також постійність семантики, закріпленої за цим зворотом у мовному узусі [4, с. 63]. С. С. Шкварчук наголошує на важливості при розмежуванні цитати й крилатого вислову такого параметра, як частотність відтворюваності: остання набагато вища у крилатих висловів, ніж у цитат [3, с. 313]

Коло власне українських прецедентних текстів, що стали джерелом цитат та крилатих висловів у сучасній українській публіцистиці, досить вузьке: Шевченкові твори, текст гімну України, „Каменярі” Івана Франка, і... Що ще? Почнімо з традиційних цитат і крилатих висловів, що йдуть із творів Тараса Шевченка та мають усі характерні ознаки цих Ю. Цитування рядка з Т. Шевченка „В казематі”, III: *Малого сліду не покину / На нашій славній Україні, / На нашій – не своїй*

землі): *Ми, спрагли своєї свободи „на нашій, не своїй землі”, знову зустрілися у спільному пориві здолати кримінальну українофобію в державі [10, 12.12.2013]. Образ з іншого шевченківського рядка – Садок вишневий коло хати („В казематі”, VIII) – став символом України: Коли на Майдані обжилися галичани, натхненні підтримкою киян, – з **садків вишневих коло хати** повиходили брати-українці й разом довели справу до кінця [6, 11.04.2014]. „Уламки” зазначеного прецедентного українського тексту зі згадкою соловейка (у прототексті: *А мати хоче научати, / Так соловейко не дає; Затихло все, тільки дівчата / Та соловейко не затих*) репрезентують патріархально-традиційну Україну у такому випадку: *І тоді – патріархальний сон, де спогади про героїчне минуле й принесені жертви, а також плекання своєї унікальності надовго зачиняють нас у вишневому садочку в супроводі соловейка, але без шостого ай-фону [9, 15.09.2014].**

Джерелом низки цитат, що з часом перетворилися на крилаті вислови, є один з найкоротших прецедентних текстів української культури – Шевченків „Заповіт”. Кінцеві рядки твору (*І мене в сім’ї великій, / В сім’ї вольній, новій, / Не забудьте пом’янути / **Незлим тихим словом***) використовуються в кількох типових ситуаціях. Це можуть бути розчулені згадки про померлого (заголовок „**Незлим тихим словом**”. *У Лондоні прощались з тілом Тетчер [10, 18.04.2013]*), слова вдячності: *З історії відомо багато прикладів, коли у скрутні часи далекоглядні політики долучали „яйцеголових” до вирішення тих чи інших проблем, а в нас вони, навпаки, нікому не цікаві, і про них ніхто не згадує „незлим, тихим словом” [6, 7.11.2014]. Проте можливе й іронічне вживання – з прямо протилежним значенням: *Іноді газети примудряються в одній публікації спрацювати на користь кількох замовників, наприклад, розмістивши інформацію про результати соціологічних опитувань Всеукраїнської соціологічної служби, яка згодом була пом’янута „незлим тихим словом” в ході відомого соціологічного скандалу [8,**

25.10.2012]. У словнику А. П. Коваль та В. В. Коптілова ця Ю кваліфікується як цитата [1, с. 186], проте фактично вона одразу набула властивості крилатих висловів – узагальненого значення, що надало їй можливості уживатися в різних контекстах.

Характерно, що скупчення Ю різного походження та стилістичного забарвлення, як правило, надають створюваному публіцистичному тексту особливої експресивності. Як-от сполучення Ю з радянського дискурсу (Маяковський) з національним українським (Шевченковим) дискурсом: *Ми маємо власну гордість, і підвищити продажі напою здатні показані в рекламних роликах лани широкополі, Дніпро і кручі* [8, 03.12.2014]. Ще одним потужним джерелом цитат та крилатих висловів є Шевченкове „І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє”. Початок цього ідеоніма (власної назви художнього твору) перетворився на крилатий вислів зі значенням ‘усі’, ставши однією з найчастотніших серед українських національно специфічних Ю. При цьому архаїчний старослов’янськ *ненародженим* осучаснюється: *ненародженим*. І це стає нормою у мас-медіа: *По-третьє, перед ким вибачатися? Перед євреями – нашими, українськими – „мертвими, живими й ненародженими” чи громадянами Ізраїлю?* [9, 6.10.2011]; *Навряд чи у світі демократичному розділять радість від того, що нас знову „розвели як кошенят” чи повірять чаклунам із виборчкомів, які полічили голоси і живих, і мертвих, і ненароджених...* [6, 26.10.2012]; *Що один їхній Донбас – це три галицькі області, включно з мертвими, живими й ненародженими* [6, 11.04. 2014].

Інший крилатий вислів з цього твору – *І чужому научайтесь, / Й свого не цурайтесь*. Перша його частина вжита як підзаголовок статті, де йдеться про досвід роботи з іноземними інвесторами в інших країнах: *Чужого научайтесь...* [6, 26.10. 2012]. Усічення його актуалізує частину закладеної в Ю інформації відповідно до комунікативної мети автора тексту.

Усічення, а також і граматичних трансформацій зазнали рядки *Якби ви вчилися так, як треба, / То й мудрість би була своя.* Пор.: *Бо, якби він учився так, як треба, то знав би: такий, як він, персонаж – уже є в каталозі історії* [10, 28. 08.2014]. Нарешті, актуалізується ще одна цитата з „І мертвим, і живим...” (Німець скаже: „Ви моголи”. / „Моголи! моголи!”): *Нам кажуть „ви моголи”, а ми – „моголи, моголи”? Якщо ми проголосуємо за це, то ми і далі лишатимемося об’єктом, нас і далі будуть вести. Це і є шлях „моголів”* [7, 27.06.2016].

Рядки вірша Шевченка „Юродивий” (*Коли / Ми діждемося Вашингтона / З новим і праведним законом? / А діждемось таки колись*) є джерелом крилатого вислову *новий і праведний закон*, що фіксується у словнику А. Коваль і В. Коптілова [1, с. 198] та використовується в публіцистиці: *До того ж наше державне буття не видається життям „з новим і праведним законом” або життям завжди зачинними законами* [6, 29.01.2016]. „Уламок” цього тексту використаний ще й у такій формі: *Просто чекати свого омріяного ідеального „нового Вашингтона” можна ще не одне покоління. Можна й не дочекатися* (10, 5.01.2012). У прототексті *новий і праведний закон* – це конституція США, прийнята 1788 року та підтримана Джорджем Вашингтоном, який невдовзі, у 1789 р., став президентом країни.

Ще одна Ю з „Юродивого” (*Во дні фельдфебеля-царя / Капрал Гаврилович Безрукий / Та унтер п’яний Долгорукий / Україну правили*) у трансформованому вигляді – з заміною компонента – вживається у ролі заголовка: *Во дні „немудрого” царя* [6, 6.03.2013]. Характерно, що в тексті зазначеної статті вжито й іншу Шевченкову Ю – з твору „Сон” (*Латану свитину з каліки знімають, / З шкурою знімають, бо нічим обуть / Княжат недорослих*): <...> *адже кріпосники-робовласники давно зійшли зі сцени. Втім, їхні нащадки, ці „княжата недорослі”, боялися Шевченкового слова ще дужче* <...>. Інша цитата з поеми „Сон” (*Україно! / Оце твої діти, / Твої квіти молодії, / Чорнилом*

політи. / Московською блекотою / В німецьких теплицях / Заглушені!..) подана автором з вказівкою на її джерело: „**Московська блекота**” (Т. Шевченко) особливо небезпечна, бо роз’їдає морально-психологічну, національно-громадянську ідентичність, основою якої є українська мова [6, 1.07.2016].

Крилатий вислів з поеми „Кавказ” *Од молдованина до фінна* / На всіх язиках все мовчить, / Бо благоденствує! неодноразово вживається в публіцистичних текстах стосовно України: *Адже гарант свято впевнений у своїй непохитності, а обслуга щосили підтримує його переконаність у тому, що країна мовчить, бо благоденствує* [9, 3.02.2012]; *Ретровистава в душі брежнєвського одобрямсу брехлива, але не абсолютно брехлива. Вона наочно демонструє одне з облич сучасної України. Тієї України, яка вже кілька століть мовчить, бо благоденствує* [9, 1.03.2013]. Крилатий вислів з Шевченкової поезії *N.N. (О думи мої! О славо злая! / За тебе марно я в чужому краю / Караюсь, мучуся... але не каюсь!..)* використано у трансформованому вигляді: *Водночас і Кремль вирішив оприлюднити інформацію, яка лягає в русло припущень, що олігарх карався й калявся* [9, 28.03.2013].

Друге місце після шевченківських текстів як джерело українських національно специфічних ІО посідає вірш П. Чубинського, слова якого стали державним гімном України. Його рядки – джерело крилатих висловів як *роса на сонці* „безслідно”, від *Сяну до Дону* „скрізь”, „повністю” та ін. Наприклад: *Європрії Віктора Федоровича, пов’язані з угодою про асоціацію і зоною вільної торгівлі, можуть випаруватися, як роса на сонці* [10, 13.10.2011]. Пор. також: *Осмислюючи Україну в масштабі „од Сяну до Дону”, ми уподібнюємося до гоголівської птахи, яка долетіла до середини Дніпра – і залякла. Птаха розгубилася: чи стане їй сил долетіти до кінця – чи, може, не ризикувати й повернутися. Українська держава-птаха на кожних виборах, у кожному ціннісному питанні, в кожний момент доленосного вибору усвідомлювала всю нездоланність Дніпра* [6, 11.04.2014].

Скупчення ІО („од Сяну до Дону” до гоголівської *птахи, яка долетіла до середини Дніпра*”) підвищує ступінь експресивності тексту. В іншому випадку ІО від Сяну до Дону стає основою для мовної гри: стаття про місця на Лемківщині (сучасна Польща), пов’язані з життям українського поета Богдана-Ігоря Антонича, має заголовок *Від Сяну до дому*. Тим самим крилатий вислів використовується для мовної гри, котра „сприяє привертанню уваги до форми тексту, зниженню напруги спілкування та робить його менш формальним” [2]. ІО з тексту гімну України *Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці* може зазнавати, як інші подібні одиниці, формальних та семантичних трансформацій. Приклад трансформації формальної: *А ми збудуємо кожному українцю по МАФу й по капличці та заживемо на рідній сторонці!* [10, 25.11.2014]. А ось приклад трансформації семантичної: <...> *донецький клан* <...> *цікавився лише своїми суто регіональними справами* <...>, *прагнучи неподільного панування „у своїй сторонці”* [9, 11.12.2009]. Тут зміна денотату (у Павла Чубинського *своя сторонка* – це вся Україна, а в тексті ЗМІ – Донецька область) та різний стилістичний реєстр обох текстів, публіцистичного та цитованого, створюють комічний ефект, надаючи публіцистичному тексту іронічності. Лапки виступають сигналом цитатності, так само, як і у наступному випадку: *Різниця лише в тому, що на подіумі „Хоробрих сердець” з’являються тільки справжні герої України. Не в сенсі персонажів телевізійного ток-шоу, а тих, хто довів, що готовий таки покласти „душу й тіло за нашу свободу”* [8, 01.10.2014].

Цитата з прецедентного тексту – вірша І. Франка „Каме­нярі” (*У кожного в руках тяжкий залізний молот, / І голос сильний нам згори, як грім, гримить: / «Дупайте сю скалу! Нехай ні жар, ні холод / Не спинить вас!*) – безперечно перетворилася на крилатий вислів, про що свідчить її відтворюваність, яка проявляється у частотності вживання, і розвиток семантики в напрямку узагальнення – „боротися,

долати труднощі”: Але для того, щоб вивчити попит, знайти приміщення й „розкрутити” мережу книгарень треба довго „**лунати сю скалу**” і набити на лобі не одну гулю [10, 10.07.2013]; <...> складається враження: не лише сценарист, а вся команда (продюсерський центр „Інсайтмедіа” спільно з Одеською кіностудією) вбивають ці азбучні істини в голови, немов цвяхи в товсту дошку. **Лунують сю скалу**, як заповів поет Іван Франко [8, 09.02.2015]; пор. ще статтю під заголовком „**Лунайте сю скалу!**” [6, 25.09.2015], де йшлося про необхідність економічних санкцій проти окупованого Криму. А от прийом буквалізації зазначеної ІО використано при описі знесення пам’ятника Леніну в Києві: Після того, як скульптура впала, виконавці в масках зникли. А наступні кілька годин сотні людей до пізньої ночі **лунали сю скалу**, намагаючись відколоти собі шматочок гранітного більшовика – як історичний сувенір [10, 09.12.2013].

Далі – в хронологічному порядку, від Котляревського до Забужко (про ІО з Шевченкових і Франкових текстів уже говорилося) – перелік виявлених нами у текстах ЗМІ специфічно українських ІО.

Слова з пісні Виборного „Ой, під вишнею, під черешнею” у п’єсі І. П. Котляревського „Наталка Полтавка” (Куплю тобі хатку і ще сіножатку, / І ставок, і млинок, і вишневенький садок) перетворилися на крилатий вислів, вживаються для виразу понять „багатство”, „заможність” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrtvory.com.ua/kg56.html: <...> здатні захищатися та здобувати добробут – **і хатку, і сіножатку, і ставок, і млинок, і вишневенький садок...**, але не могли в минулому скористатися перемогами і працьовитістю, не подужали розвинути їх у державотворення, у вирощування власної еліти <...> [10, 23.01.2016].

Початковий рядок вірша Олександра Олеся *З журбою радість обнялась*, що дав назву поетичній збірці, завдяки своїй формі та семантиці просто приречений був стати

крилатим висловом. І до сьогодні активне його вживання в публіцистичному та мистецькому дискурсі ще не перетворилося на штамп, хоч перші кроки в цьому напрямку вже зробило. Пор.: 3 червня у Виставковій залі відбулося відкриття виставка митців з Івано-Франківська „**3 журбою радість обнялась**”, яка триватиме до 14 червня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: klyuch.com.ua]. Вислів Володимира Винниченка про те, що історію України не можна читати без брому, неодноразово вживається у сучасній пресі: *Це тим більш тривожно, що українська історія, непридатна для читання без брому, аж ніяк не є біполярною* [10, 06.03.2013]. Цей вислів вживається також у значенні „жахливе, трагічне явище”: *Тут лідером переглядів став „Глухар”, який неможливо дивитися без брому* [8, 12.01.2013]. І ще один афоризм, приписуваний йому: *Російський демократ закінчується там, де починається українське питання*, – цю фразу приписують Володимирові Винниченку. Невідомо, чи він її казав насправді, але від того вона не стає менш правдивою [9, 7.07.2016].

Сьогодні випала з обійми прецедентних текстів „Пісня трактористки” П. Тичини, проте продовжує вживатися крилатий вислів, що постав на основі її рядків (*Не той тепер Миргород, / Хорол-річка не та*), набувши значення „відбулися значні зміни”: *<...> армія тролів отримала нові інструкції: знов залунало „братерство”, важливою нотою стає „примирення”, і знову ми „один народ”. Це показово, але значення зміни акцентів не варто перебільшувати – „не той уже Миргород, Хорол-річка не та <...>”* [6, 22.01. 2016]. А от Ю з „Я утверждаюсь” того ж таки поета – *Я єсть народ, якого Правди сила / ніким звойована ще не була* – цитується з певним іронічним присмаком: *Природно, все це так ретельно він робить не задля десятка активістів у ФБ, які згодом напишуть три верескливих пости, а задля глядача, який є народ і в якого, як усі ми пам’ятаємо, є також правди сила. Це сила емоційного відгуку* [6, 29.01.2016]. Ще

виразніша іронія виникає при формальних та семантичних трансформаціях тичинівських ІО, що активно функціонували в радянському дискурсі. Ось трансформація форми шляхом заміни компонентів ІО: *На майдані коло церкви / революція іде* → ***На Майдані у Кийові реконструкція іде*** [10, 17.02.2011]. А ось трансформація семантична, вживання ІО в новій ситуації: „Громадські діячі” при цьому виглядали досить похмуро й були вдягнені в сині камізельки з логотипом „Партия регионов”. Ну що ж, у нас нині, як у далекі часи тоталітаризму, „***Партія веде***”!, [8, 30.03.2013].

Про зростання ступеня прецедентності Стусових творів свідчать цитати з них. Кінцеві рядки вірша Василя Стуса „Ще вруняться горді Славутів кручі” (*Прощай, Україно, моя Україно, / чужа Україно, навіки прощай!*) у трансформованому вигляді стали заголовком статті про фестиваль українських фільмів: ***Прощання з чужою Україною*** [8, 28.10.2012]. Цитата з вірша В. Стуса (*Ярій, душе. Ярій, а не ридай. / У білій стужі сонце України. / А ти шукай – червону тіль каліни, / на чорних водах – тіль її шукай, / де горстка нас*) представлена з граматичною трансформацією (*нас* → *їх*): „***Лиш горстка їх***”: *блаженні великомученики Борис і Гліб, автор „Слова про похід Ігорів”, Володимир Мономах, князь Костянтин Острозький, Іван Вишенський, Іван Федоров, Сковорода й Котляревський, Шевченко, Куліш, Драгоманов, Франко, Микола Хвильовий, шістдесятники* [10, 06.08.2013]. Типовим явищем при використанні ІО стає вживання назв прецедентних текстів, які розпізнаються реципієнтами досить легко. Трансформована назва одного з перших українських феміністичних романів „Польові дослідження з українського сексу” (1996, О. Забужко) використана у заголовку ***Польові дослідження об’єднання української опозиції*** [10, 3.04.2012]. Назва іншого роману письменниці – *Музей Покинутих Секретів* (2009) – трансформована з перестановкою компонентів у заголовок статті ***Секрет покинутих музеїв*** [9, 26.03.2012], де йдеться про туристичні можливості Бучача,

але про музеї говориться дуже мало. Зазначений заголовок у вигляді трансформованої назви роману О. Забужко прив'язаний до змісту публікації досить слабко, проте повністю реалізує закладену в ньому функцію привертання уваги читача.

Назва книжки Ірени Карпи „Фройд би плакав” (2004), відверто й продумано розрахована на привертання уваги читача (чи на його шокування), активно вживається для привертання уваги до інших текстів. У фонових знаннях реципієнтів з ім'ям Фрейда пов'язані семантичні „кванти” ‘секс’ та (рідше) ‘обмовка за Фрейдом’, тож прецедентний ідеонім здебільшого використовується у ролі заголовка як сигнал про щось сексуальне. Наприклад: *Над „Фрау Мюллер” Фройд би плакав* [Лілія Шутяк. Над „Фрау Мюллер” Фройд би плакав. Новий роман Наталки Сняданко – про кохання, комплекси і заробітчан. Газета „День”, 23.01.2014]; *Фройд би плакав...* (заголовок) [Україна Молода, 28.04.2010]. Пор. у тексті: *Зустріч із поетесою Лесею Мудрак: „Фройд би плакав” 29 квітня у Freud House відбудеться зустріч із поетесою Лесею Мудрак, яка почитає відвідувачам еротичну поезію. ‘Обмовка за Фрейдом’ обіграна таким чином: Фройд би плакав: Чуркін сподівається, що для тих, хто збив Боїнг, „настане безкарність”* (заголовок). Пор. у тексті: *Представник Росії в ООН здійснив типову обмовку за Фрейдом, коли обговорювався майбутній трибунал з розслідування падіння МН17. <...> Зокрема, наприкінці свого виступу постпред Росії висловив надію, що винні в загибелі 298 осіб не понесуть відповідальності* [30.07.2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: texty.org.ua/pg/news/.../read/.../Froj_d_by_plakav_Churkin_spodivajetsa_shho_dla?a].

Заголовок *Саміт НАТО: східне крило з синьо-жовтою відзнакою* [6, 10.07.2016] являє собою ґрунтовну трансформацію назви національного прецедентного феномена – українського фільму Юрія Іллєнка „Білий птах з чорною ознакою” (1970). Цей єдиний виявлений нами випадок обігравання назви українського фільму є наочним свідченням

стану українського кіно: адже на сьогодні прецедентними феноменами, що породжують крилаті вислови та інші Ю, є здебільшого явища масової культури (пісні, фільми тощо), от тільки українських серед них практично нема. І не варто заспокоювати себе, услід за російськими дослідниками Ю, тим, що це начебто зумовлене „літературоцентризмом” ментальності етносу (див. [2]). Втім, регулярна відтворюваність назви твору Ірени Карпи дає певну надію на появу нових національно прецедентних феноменів.

Перспективи подальших досліджень полягають в продовженні вивчення особливостей вживання етноспецифічних інтертекстуальних одиниць.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Коваль А. П. Крилаті вислови в українській літературній мові / А. П. Коваль, В. В. Коптілов. – К. : Вища шк., 1975. – 335 с.
2. Нахимова Е. А. Прецедентные имена в массовой коммуникации / Е. А. Нахимова. – Екатеринбург, 2007. – 207 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.philology.ru/linguistics2/nakhimova-07a.htm
3. Шкварчук С. С. Ептоніми, або крилаті вислови: термінологічний апарат та відмежування суміжних понять / С. С. Шкварчук // Наукові записки Національного університету „Острозька академія”. Серія „Філологічна”. – 2014. – Вип. 43. – С. 311–314. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2014_43_91/
4. Шулежкова С. Г. Лексикографическое описание крылатых единиц: проблемы и перспективы / С. Г. Шулежкова // Проблемы истории, филологии, культуры. – Москва – Магнитогорск – Новосибирск, 2009. – № 2. – С. 62–72.
5. Hlebda W. Szkice o skrzydlatych słowach: interpretacje lingwistyczne / W. Chlebda. – Opole : Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2005. – 526 s.
6. Дзеркало тижня. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: gazeta.dt.ua/archives.
7. Новое время. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nv.ua/>
8. Телекритика. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.telekritika.ua/

9. Тиждень. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: tyzhden.ua/
10. Українська правда. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pravda.com.ua/

REFERENCES

1. Koval' A. P. Krilati vislovi v ukraїns'kij literaturnij movi / A. P. Koval', V. V. Koptilov. – K. : Vishha shk., 1975. – 335 p.
2. Nahimova E. A. Precedentnye imena v massovoj kommunikacii / E. A. Nahimova. – Ekaterinburg, 2007. – 207 p. – [Electron resource]. – Access mode: www.philology.ru/linguistics2/nakhimova-07a.htm
3. Shkvarchuk S. S. Eptonimi, abo krilati vislovi: terminologichnij aparat ta vidmezhuвання sumizhnih ponjat' / S. S. Shkvarchuk // Naukovi zapiski Nacional'nogo universitetu „Ostroz'ka akademija”. Serija „Filologichna”. – 2014. – Vip. 43. – P. 311–314. – [Electron resource]. – Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2014_43_91/
4. Shulezhkova S. G. Leksikograficheskoe opisanie krylatyh edinic: problemy i perspektivy / S. G. Shulezhkova // Problemy istorii, filologii, kul'tury. – Moskva – Magnitogorsk – Novosibirsk, 2009. – № 2. – P. 62–72.
5. Hlebda W. Szkice o skrzydlatych słowach: interpretacje lingwistyczne / W. Chlebda. – Opole : Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2005. – 526 s.
6. Dzerkalo tizhnja. – [Electron resource]. – Access mode: gazeta.dt.ua/archives/
7. Novoe vremja. – [Electron resource]. – Access mode: <http://nv.ua/>
8. Telekritika. – [Electron resource]. – Access mode: www.telekritika.ua/
9. Tizhden'. – [Electron resource]. – Access mode: tyzhden.ua/
10. Ukrain's'ka pravda. – [Electron resource]. – Access mode: www.pravda.com.ua/

Г. Ю. Касим

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НАЦИОНАЛЬНО ПРЕЦЕДЕНТНЫХ КРЫЛАТЫХ ВЫРАЖЕНИЙ И ЦИТАТ В СОВРЕМЕННЫХ МАСС-МЕДИА УКРАИНЫ

В статье рассматривается употребление национально прецедентных интертекстуальных единиц (ИЕ) – крылатых выражений и цитат – в

современных масс-медиа Украины. Актуальность исследования обусловлена весьма активным употреблением ИЕ в современных украинских публицистических текстах. Целью статьи является анализ функционирования ИЕ украинского происхождения (этноспецифических), использованных в СМИ Украины в 2012–2016 г.г. Объектом исследования являются специфически украинские ИЕ, а его предметом – изучение происхождения и семантики указанных языковых единиц, а также наличия либо отсутствия трансформаций этих ИЕ.

Ключевые слова: Игнацы, масс-медиа, интертекстуальность, крылатые слова, цитаты, национально прецедентные феномены.

G. Yu. Kasim,

Candidate of Philology,

Associate Professor of General and Slavic Linguistics Department,

Odesa I. I. Mechnikov National University,

24 / 26, Frantsuzky Blvd., Odesa, 65058, Ukraine,

tel. : (048)776-04-42,

movoiznavstvo98@gmail.com

FUNCTIONING OF SPECIFICALLY UKRAINIAN INTERTEXTUAL UNITS (POPULAR EXPRESSIONS AND QUOTATIONS) IN MODERN UKRAINIAN MASS MEDIA

Summary

The article is devoted to the study of intertextual units – popular expressions and quotations that have the Ukrainian origin and are considered as ethnic precedent phenomena used in electronic mass-media of Ukraine. The relevance of the research is closely connected with the active using of intertextual units in modern Ukrainian social and journalistic genre. The aim of this article is to analyze the functioning of the intertextual units that have the Ukrainian origin and have been used in Ukrainian mass media from 2012 till 2016. The object of the investigation is the totality of specifically Ukrainian intertextual units; the subject is the study of their semantics and genesis, possibility or impossibility of their transformations.

Key-words: mass-media, intertextuality, popular expressions, quotations, ethnic precedent phenomena.

Надійшла до редакції 30.08.2016 р.